

Наталія Дащенко

кандидат філологічних наук, доцент,

Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка,

Тернопіль, Україна

ORCID: 0000-0002-6189-6897

ХУДОЖНІ ТЕКСТИ НА СТОРІНКАХ ЧАСОПISУ «ТЕРНОПІЛЬ»

Серед перших незалежних видань краю – журнал «Тернопіль» [1], заснований у жовтні 1990 р. Тернопільським обласним управлінням преси. Він виходив до 1997 р. Редакторський колектив ставив собі досить складне завдання: представити широкий тематичний спектр інформації про актуальні питання української історії, культури, літератури, мистецтва. У самопозиціюванні часопис називає себе громадсько-історичним і літературно-мистецьким. Тому кожен випуск містив і відповідні рубрики, зокрема матеріали літературно-художнього змісту. Постійними рубриками, які представляли художні тексти, були: «Золота сурма: поезія», «Поезія: проба сил», «Мала проза», «Велика проза: першодрук», «Велика проза: переклад», «Художня література: дебют у «Тернополі», «З творчої спадщини» та ін. Відзначимо, що часопис публікував художні тексти сучасників, письменників минулого та авторів української діаспори.

Серед знакових публікацій художньої прози назовемо: оповідання Б. Лепкого «За що?», роман У. Самчука «Марія», новелу Б. Хижняка «Прости, Україно...», його оповідання «Нечиста сила», бувальщину «Затемнення», оповідання В. Адамович «Характерник», «До святинь», драму Л. Крупи «Ой, Морозе-Морозенку», хроніку галицького села Б. Бастюка «Сопигора», повість О. Вільчинського «День восьмий», оповідання В. Семеняк «Слід на землі», новели Д. Герасимчука «Сонник моєї душі», спогади І. Блажкевич, новелетки Г. Гордасевич «Біля підніжжя Парнасу», кіноповість В. Ключика «Солов'їний марафон» та ін.

Важливим внеском в історію української художньої літератури є першодруки, вміщені в журналі «Тернопіль», зокрема: романи Ю. Опільського «Чорним шляхом» та «Івашко», повість Л. Різника «Героям слава!», текст для самозакоханого актора П. Загребельного «Кавтаклізма, або Кошмарна пригода в Європейському домі», оповідання Б. Хижняка «Рожеве», його новела-фарс «Діалоги Івана Мудрого», уривок з роману В. Тракала «Колонія», оповідання І. Бандурки «Спокута птаха», ліричний кримінал на зламі епох С. Ухачевського «Скарби земні кривавої осені» та ін.

Журнал публікував багато поетичних текстів. Інколи редакторський колектив підбирав поезію за тематичним принципом, наприклад: «Різдвяні вірші уродженців Західної України: мала антологія». Але переважно часопис подавав добірки віршів місцевих авторів або поетів інших регіонів України. Серед опублікованих у журналі – поетичні тексти таких авторів: О. Астаф'єв, С. Бабій, А. Базалінський, В. Барна, М. Бахтинський, Б. Демків, Я. Бенза, А. Бортняк, О. Возна, О. Герман, В. Дерій, В. Дідух, Т. Дігай, В. Драбишинець, Р. Дурбак, В. Дячун, О. Жук, Р. Завадович, І. Іов, І. Калинець, П. Карманський, Р. Качурівський, К. Квітчаста, Л. Кірик-Радомська, В. Колодій, В. Коломієць, Г. Костів-Гуска, В. Кравчук, Р. Лубківський, О. Лупул, Г. Мороз, Л. Недін, І. Низовий, О. Олійник, Д. Павличко, Г. Петрук-Попик, В. Савчук, С. Сапеляк, Є. Сверстюк, Р. Семків, О. Сенатович, П. Сорока, Б. Степанюк, П. Тимочко, І. Тиха, І. Фарина, М. Федунець, Г. Штонь, Ю. Шкрумеляк, Б. Чепурко, О. Чорномаз та б. ін. Бачимо, що у цьому далеко не повному переліку поетів – як відомі автори, члени Спілки письменників України, так і автори-початківці. Журнал практикував і дебютні публікації, зокрема у рубриці «Проба пера» (Л. Козак, І. Дем'янова, М. Кривень, А. Дністровий, В. Шовкун та ін.).

Окремо варто назвати рубрику «Українське зарубіжжя», у якій друкувалися художні тексти українців діаспори: Л. Палій «Запах землі» (Канада), Я. Славутича «Сучасні сонети» (США), А. Струка (Росія).

Художнє обличчя часопису створювали й переклади: Г. Сакс «Сім чоловіків, що нарікають на жінок», переклад з німецької П. Тимочка; П. Буало і Т. Нарсежак «Розбите серце», переклад з французької О. Чернія; В. Ніколіч «Втрата гріха», переклад із сербської С. Ткачова; С. Сроковські «Розпусниця і хлопці», переклад із польської С. Ткачова та ін.

Надзвичайно актуальними для краю початку 1990-х років були додатки до журналу, присвячені літературним персоналіям. Загалом випущено два додатки «Тернопільщина літературна» й три відповідних тематичних номери (№ 13, 1993; № 18–19, 1994), а також тематичний випуск «Подільський віночок: випуск для дітей» (№ 20, 1994).

Додаток «Тернопільщина літературна. Випуск перший» (1991) [2] підготований на замовлення обласного управління народної освіти та інституту удосконалення вчителів. У ньому зібрано кращі твори письменників, які народилися на Тернопільщині. Редакція зазначає, що «ця своєрідна хрестоматія не могла вмістити всіх імен красного письменства нашої області і тих, хто тісно з нею пов'язаний своїм життям і подвижницькою творчістю». Цей випуск часопису складається з чотирьох розділів: перший присвячено авторам минулого, другий – містить твори сучасників, третій – письменників, яких

«доля роз'єднала з отчим краєм», четвертий – тих, кому «судилося продовжити печальний мартиролог майстрів слова рідної землі» [2].

У передмові Р. Гром'яка до четвертого додатка у двох частинах сказано, що він «альманахового типу» і пропонує «твори українців і неукраїнців, класиків і літературних новобранців... На черзі твори митців, що померли чи досі живуть в діаспорі, а душею і серцем пов'язані з нашим краєм» [3]. У двох випусках цього додатка матеріали згруповано за означеним принципом. Кожен розділ супроводжується художнім лідом, на зразок: «Де б вони не жили чи вже попрощалися з білим світом, але нитку, яка зв'язує їх з рідною землею, не спроможна розірвати навіть вічність»; «Вони різні за віком, освітою, характером, талантом, але всіх їх єднає в одне ціле зоряне крило поезії, сила якої в тому, що вона завжди молода» [3].

У цьому додатку представлено 64 літератори, «переважно тих, які з відомих причин були вилучені з літературного потоку, а твори їхні безпідставно замовчувались чи були піддані політичній анафемі», – зазначає головний редактор часопису М. Ониськів [3]. Завершальний випуск «Тернопільщини літературної» містить твори красного письменства різного авторства та різних років – від виплечаних «під небом галицько-волинським» до «арф нової доби». Тут авторські тексти супроводжує біографічна довідка, що можна назвати енциклопедичним підходом до впорядкування випуску. Авторами цих довідок є П. Медведик, Б. Пиндус, Б. Ткачик, Г. Чернихівський, М. Ониськів, Л. Баглей, Н. Миколук та інші укладачі номера [3].

Огляд автури і художніх текстів, представлених на сторінках журналу «Тернопіль», вказує на повну відповідність часопису критерієві літературності. Усі числа містять або прозові, або поетичні, або драматичні твори в усій розмаїтості художніх жанрів. Прагненням ознайомити читача періоду 1990-х років з надбанням художнього слова зумовлений випуск і додатків, і тематичних випусків «Тернопільщини літературної». Таким чином, редакційний колектив оприлюднив у часописі великий масив творів красного письменства.

Список використаної літератури та джерел

1. Тернопіль : (незалежний) громадсько-історичний та літературно-мистецький український (народний) часопис. Тернопіль : Тернопільська обласна друкарня. 1991–1997. № 1–33.
2. Тернопіль : незалежний громадсько-історичний та літературно-мистецький український народний часопис. Додаток 2: Тернопільщина літературна. Вип. 1. Тернопіль : Тернопільська обласна друкарня, 1991. 88 с.

3. Тернопіль : незалежний громадсько-історичний та літературно-мистецький український народний часопис. Додаток 4: Тернопільщина літературна. Вип. 2 : у двох ч. Тернопіль : Тернопільська обласна друкарня, 1992. Ч. 1. 80 с. ; Ч. 2. 80 с.